

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

2023

MEPUTSO: 70

NAKO: Diiri tše 2½

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 22.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Badišiša ditaelo ka šedi pele o thoma go araba dipotšišo.
2. O se ke wa leka go bala lephephe ka moka. Lebelela diteng letlakaleng le le latelago gomme o laetše dinomoro tša dipotšišo tša dingwalo tšeo o di badilego. Ka morago ga moo, bala dipotšišo gomme o kgethe tšeo o nyakago go di araba.
3. Lephephe le arotšwe ka DIKAROLO TŠE NNE:

KAROLO YA A:	Padi	(35)
KAROLO YA B:	Papadi/Terama	(35)
KAROLO YA C:	Kanegelokopana	(35)
KAROLO YA D:	Theto	(35)
4. Araba dipotšišo TŠE PEDI fela go tšwa dikarolong TŠE PEDI.

KAROLO YA A:	PADI	
	Araba potšišo ya 1 GOBA ya 2.	
KAROLO YA B:	PAPADI/TERAMA	
	Araba potšišo ya 3 GOBA ya 4.	
KAROLO YA C:	KANEGELOKOPANA	
	Araba dipotšišo KA MOKA.	
KAROLO YA D:	THETO	
	Araba dipotšišo KA MOKA.	
5. Diriša lenaneotekolo.
6. Latela ditaelo ka šedi go KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE.
7. Nomora dikarabo tša gago go swana thwii le ka fao dipotšišo di nomorilwego ka gona ka gare ga lephephe la dipotšišo.
8. Thoma KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE letlakaleng LE LEFSA.
9. Kakanyo mabapi le taolo ya nako:

Šomiša tekano ya metsotso ye e ka bago ye 75 KAROLONG YE NNGWE le YE NNGWE.
10. Ngwala ka bothakga, ka mongwalo wa go balega.

LENANEOTEKOLO:

KAROLO YA A: PADI		
Araba potšišo E TEE.		
NOMORO YA POTŠIŠO	MEPUTSO	NOMORO YA LETLAKALA
1. <i>Kgati ya moditi</i>	35	5
2. <i>Dilo tšela ke batho</i>	35	8
KAROLO YA B: PAPADI/TERAMA		
Araba potšišo E TEE.		
3. <i>Di šitile Phaahla</i>	35	11
4. <i>Ga le batswadi ba selo</i>	35	14
KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA		
Araba dipotšišo KA MOKA.		
5.1 'Mohlomongwe ke tšhabologo'	18	17
LE		
5.2 'O mo tšhabe parapara!'	17	18
KAROLO YA D: THETO		
Araba dipotšišo KA MOKA.		
6.1 'Go pokolo'	18	20
LE		
6.2 'Re madimabe bjang!'	17	21

LENANEOTEKOLO/LENANETSHWAYATSHWAYO

Dira leswao (✓) go lenaneotekolo le le latelago go kgonthišiša ge e ba o lateletše ditaelo gabotse.

KAROLO	NOMORO YA POTŠIŠO	PALO YA DIPOTŠIŠO TŠEO DI ARABJAGO	LESWAO (✓)
A: PADI	1.1 + 1.2 GOBA 2.1 + 2.2	1	
B: PAPADI/TERAMA	3.1 + 3.2 GOBA 4.1 + 4.2	1	
C: KANEGELOKOPANA	5.1 LE 5.2	1	
D: THETO	6.1 LE 6.2	1	

HLOKOMELA: Kgonthišiša gore o arabile dipotšišo go tšwa dikarolong TŠE PEDI fela.

KAROLO YA A: PADI**POTŠIŠO YA 1: KGATI YA MODITI – OK Matsepe**

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

1.1 SETSOPOLWA SA A

Aowaa, motho yo mogolo ke wa go bolela ka mokgwa woo gobane nnete gona ga se ntshe se se botse se se phalago gore bana ba motho ba dule mmogo ba kgerogane hlogwana ya tšie.

Magoši a tikologo yeo a ile a laletšwa ka moka ga ona gore a tle a hlatsele tiragalo yeo e tlilego go ba ntshe, ba kgoši Dianthona ba tiišetša gore bogoši bja bona motseng woo lehono ba laletšwago bjale gona bo hwetše sa ruri. E be e se ka phošo ge ba nyama ka gore naa bogoši ga se moja hle gomme? Kgoši Nyatšegi le yena o be a nyamile ka gore o be a gopotše gore ba tla tle ba mo tšhela ka megokgo, e bile go yena le mosadi wa gagwe go se nta ye e ba lomago. Matšatši a ile mola a tloga a le kgauswiuswi, bale ba lego ka lehlakoreng la Sefatamollo ba thoma go lemoga le go tiišetša gore mong yoo wa bona o be a ba amuša monwana ka gore šefao ga ba bone seo se tlilego go palediša mohola wa bale bjale gona e šetšego e le bagadika ba bona, go tšwela pele. E be e se phošo ge ba dira ka mokgwa woo ka gore hleng meši ya dipitša tša mabjala e thunyelela gohle? 15

[Letl. 86]

1.1.1 Tsopola polelo yeo e hlalošago tše di latelago go tšwa setsopolweng se:

(a) Ba phedišane. (1)

(b) Ba abelane. (1)

1.1.2 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa KHOLOMONG YA B o e nyalantšhe le leina go KHOLOMO YA A. Ngwala fela tlhaka (A–E).

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
1. Mmatshepho	A morwa wa Ntshwarele
2. Thibathibetša	B morwa wa Dianthona
3. Sefatamollo	C mmatswale wa Thibathibetša
4. Nkgotlelele	D mmago Nkgotlelele
	E setlogolo sa Mmatshepho

(4 x 1) (4)

1.1.3 Ngwala semelo sa Sefatamollo go ya ka diteng tša setsopolwa se. (1)

- 1.1.4 Ke moya ofe wo o fokago setsopolweng se, go ya ka lefoko le le latelago:
'... bogoši bja bona motseng woo lehono ba laletšwago bjale gona bo hwetše sa ruri.'
Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- 1.1.5 Tema yeo e kgathwago ke moanegi ke go hlaloša ditiragalo. Ka dintlha TŠE PEDI laetša ye mengwe ya mešomo ya moanegi setsopolweng se. (2)
- 1.1.6 Hlaloša ka dintlha TŠE PEDI ponelopele yeo o bago le yona mabapi le diteng tša setsopolwa se. (2)
- 1.1.7 Tlemollo ya lehuto ke ka fao bothata bo rarollotšwego ka gona.
Hlatholla ka dintlha TŠE PEDI ka moo diteng tša padi ye di tšweletšago tlemollo ya lehuto ka gona. (2)
- 1.1.8 Akanya maikutlo ao a aparetšego setšhaba sa gaSefatamollo mabapi le ka fao Sefatamollo a boilego e se kgoši gomme a se ba begele selo. Fahlela ka ntlha E TEE. (2)

LE**1.2 SETSOPOLWA SA B**

Batswadi ba bona afaeya ba be ba kwana go le ka mokgwa woo? Bobedi bja bona ba be ba bona phošo go Sefatamollo. Dianthona a re ke gore Sefatamollo o ganetšwa ke Tetedi go ya go bea lehlakore hleng ga Kgabagare, mola Tetedi le yena a re ba se ke ba bolaela morwediagwe Kwelapele lefeela.	5
Ga go sera se se fetago motho ka go dira le go gapeletša taba ye e sego ya lebana yeo e bilego e dirwa ke motho goba batho bao megopolo ya bona e budulego e bilego e kwetše dinokanokane, gobane nnete gona ga go mpa ye e ratago go selesa e nngwe.	
Mmatshepho o ile go dira monyanya wa go neela Nkgotlelele tšohle tša bogoši a be a mo dudiša fase ka koma ya bašemane, a laletša magoši ao a agelanego nawo gore a tle a bone tiragalo yeo. Magoši ka moka a ile a tla, feela Sefatamollo a itulela ka go tseba seo a se gopotšego. Goba o be a dirwa ke gona ge Kwelapele, morwedi wa kgoši Tetedi, a sa etelane a bile a sa boledišane le Kgabagare, morwedi wa Kgoši Dianthona – go tseba mang?	10
Seo se ilego sa be sa dira gore magoši a mabedi ale e lego Sefatamollo le Tetedi a be a boledišane, go ile letšatši le lengwe Kgabagare a ya gagabo ...	15

[Letl.163]

- 1.2.1 Tikologo ya setsopolwa se ke ya segologolo. Fahlela ka mehlala YE MERARO. (3)
- 1.2.2 Ka dintlha TŠE PEDI akaretša temana ya 1. (2)

- 1.2.3 Tsopola mantšu ao a hlalošago tše di latelago:
- (a) Nama yeo e išetšwago kgoši mošate ka letšatši la monyanya. (1)
- (b) Ga go motho yo a ratago go fepa le go fepela batho ba bangwe. (1)
- 1.2.4 Hlaloša ka dintlha TŠE PEDI seo se hlotšego thulano magareng ga Kwelapele le Kgabagare. (2)
- 1.2.5 Ka dintlha TŠE PEDI laetša seo o bonago Mmatshepho a ka se dira ka morago ga go bala lefoko le:
- 'Magoši ka moka a ile a tla, feela Sefatamollo a itulela ka go tseba seo a se gopotšego.' (1)
- 1.2.6 Ngwala ka dintlha TŠE PEDI seo se dirago gore Mmatshepho e be molwantšhwa go ya ka setsopolwa se. (2)
- 1.2.7 Laetša seo kgegeophetogi e lego sona o be o tšweletše ka fao mongwadi a atlegilego/paletšwego ka gona go e tšweletša pading ye. (2)
- 1.2.8 Molaetša ke thuto yeo re ithutago yona go tšwa sengwalweng. Ka ntlha E TEE bontšha molaetša wa temana ya pele. (1)
- 1.2.9 Ke keletšo efe ye o bego o ka efa Mmatshepo ge Sefatamollo a sa tla monyanyeng. Laetša ka dintlha TŠE PEDI. (2)

[35]

POTŠIŠO YA 2: DILO TŠELA KE BATHO – MC Mphahlele

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

2.1 SETSOPOLWA SA C

Mukhabudi le Lufuno go be go se mo gongwe mo ba ka yago goba ba tšhabela gona. Tatago bona o be a ipshina, a dula le mosadi yo mofsa Wammala. O be a ka se rate go bona bathwana ba bantshwanyana, ba merišana ya dikgobe ba etla go senya <i>honeymoon</i> ya gagwe le Meisie. Moisa o be a šetše a thomile go 'phema'. Go 'phema' ke go tlotša meriri ka makhura gomme ya kamiwa ka sekamo sa go fiša, meriri ya fetoga titsi. Tšatši le lengwe le le lengwe Mashudu o be a itshwarišitše bothata bja go lwa le meriri ya gagwe.	5
Bana ba gagwe ba ile ba kgotlelela rakgadi wa bona. Gape o be a befile mosadi yoo. Go befa ga pelo ya gagwe o ka re go feta go befa ga sefahlego sa gagwe se seso, sa makgwakgwa. O be a se gona monna wa sebete wa go ka itahlela manyobonyobong a mabjalo. Boso bja gagwe bo be bo tibile, e le mašitadišepe, bo palela le ditlolo tša Makgowa. Marega boso bja gona bo be bo fetoga wa hwetša e le yo mopududu.	10
Mukhabudi o be a tšeešše rakgadi wa gagwe ka boso, e sego ka go befa. Le yena boso bja gagwe bo be bo tibile, ge a hlwele tšatšing a fetoga ya ba yo motalana.	15

[Letl. 11]

2.1.1 Tsopola polelo yeo e hlalošago tše di latelago:

- (a) O be a dutše gabotse. (1)
- (b) Go 'phema'. (1)

2.1.2 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa KHOLOMONG YA B o e nyalantšhe le leina go KHOLOMO YA A. Ngwala fela tlhaka (A–E).

KHOLOMO YA A		KHOLOMO YA B	
1.	Mashudu	A	ngwanenyana
2.	Lufuno	B	mošemane
3.	Maphefo	C	mamogolo
4.	Mukhabudi	D	rakgadi
		E	lephodisa

(4 x 1) (4)

2.1.3 Ngwala semelo sa rakgadi go ya ka diteng tša setsopolwa se. (1)

2.1.4 Ke moya ofe wo o fokago go tšwa setsopolweng se go lebeletšwe Mukhabudi le Lufuno? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)

- 2.1.5 Tema yeo e kgathwago ke moanegi ke go hlaloša ditiragalo. Ka dintlha TŠE PEDI laetša ye mengwe ya mešomo ya moanegi. (2)
- 2.1.6 Hlaloša ka dintlha TŠE PEDI ponelopele yeo o bago le yona mabapi le tshwarompe ya Mukhabudi le Lufuno. (2)
- 2.1.7 Tlemollo ya lehuto ke ka fao bothata bo rarollotšwego ka gona. Hlatholla ka dintlha TŠE PEDI ka moo diteng tša padi ye di tšweleditšego tlemollo ya lehuto ka gona. (2)
- 2.1.8 Maikutlo a gago ke afe mabapi le Mashudu ge a be a sa nyake go dula le bana ba gagwe. Fahlela karabo ya gago. (2)

LE

2.2 SETSOPOLWA SA D

Ge e le Meisie, mosadi wa Mashudu, o be a bina gare, a duba thankga mabapi le ditaba tša bana ba gagwe. Mošemane wa gagwe wa leitšibolo, Basi, e be e no ba mathata fela. Go be go sa makatše ge a senyegile, a gana sekolo, a iphile madila le mabake. Yena o be a sentšwe ke mmagwe ka go mo fepela diatleng, ka go mo seketša ka Mukhabudi ge e sa le motekatekana. 5
Lehono ke tšitširipa ya go hloka mohola, e no ba tšetwa. Sa gagwe ke go gwaiša mabjala mo dišepineng le go kgoga patše le sehlotshwana sa gagwe sa ditsotsi tša Bammala. Ba be ba ipona e le ba ba kaone go 'dikafuro' tšeo di bego di phela bophelo bja go šokiša. O be a sa kwešiše gore go tlile bjang gore mmagwe yo mobotsana ka mokgwa wo a no nyalana le 'n kaffir 10
konstable. Taba yeo e be e mo ješa dihlong, e mo hlakanya hlogo.

Meisie yena o be a fetogile, a le bonolo, e le motho wa moriri. O be a bontšha lerato le tlhompho mo go monna wa gagwe, e lego Setšene Mashudu Makhado. Monna yena o be a mo hlokometše, a mo fepa, a mo swere bjalo ka galase. Mashudu o be a dira bjalo ka ge Meisie a sa hlwe a mo bata 15
ditsebe ka ditshele ...

[Letl. 57]

- 2.2.1 Tikologo ya setsopolwa se ke ya sebjalebja. Fahlela ka mehlala YE MERARO. (3)
- 2.2.2 Ka dintlha TŠE PEDI akaretša mafoko a mararo a mathomo setsopolweng se. (2)
- 2.2.3 Tsopola mantšu ao a hlalošago tše di latelago:
- (a) Meisie ga a na mo a emego gona. (1)
- (b) Meisie o swere mathata. (1)
- 2.2.4 Na leina la padi ye le sepelelana le diteng tša yona? Tiiša karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (2)

- 2.2.5 Ka dintlha TŠE PEDI laetša seo o bonago Basi a ka se dira Mashudu ka morago ga go bala lefoko le: '... e mo hlakanya hlogo.' (2)
- 2.2.6 Molaetša ke thuto yeo re ithutago yona go tšwa go sengwalo. Ka ntlha E TEE bontšha molaetša go tšwa temaneng ya 1. (1)
- 2.2.7 Laetša seo kgegeophetogi e lego sona o be o tšweletše ka fao mongwadi a atlegilego/paletšwego ka gona go e tšweletša pading ye. (2)
- 2.2.8 Ka ntlha E TEE tšweletša sephetho seo o bego o ka se tšea ge o be o le Mukhabudi ka mešomo yeo Meisie a bego a mo fa yona. (1)
- 2.2.9 Ke keletšo efe ye o bego o ka efa Basi ka maitshwaromabe a gagwe. Laetša ka dintlha TŠE PEDI. (2)

[35]**PALOMOKA YA KAROLO YA A: 35**

KAROLO YA B: PAPADI/TERAMA**POTŠIŠO YA 3: DI ŠITILE PHAAHLA – SN Tseke**

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

3.1 SETSOPOLWA SA E

NAMELE:	O a kwala thaka. Bjale ge e ba ba go phara ka yo mongwe wa bao re ba rutago ba mphato wa marematlou, gona o tla reng? Gape taba yeo e a kgonega.	
THEEPE:	Ke gopotše go hlaganela yola Lefagwana ka tša lenyalo gore ke mo gakantšhe gotee le batho ka moka. Bjale ke nyaka moyanameng lapeng labo.	5
NAMELE:	Ga o lebale moisa wa gešo. Nna nka šišinya Thedimogane, thelele phure ya nawa, morwa' Magobjane tšhwene ya makopo, ka gore ke malome wa mmagoLefagwana, o bohlale, o na le mathaithai ebile ke yena mphetakapejana.	10
THEEPE:	Ke ya go mo tsena bjang ka gore ga ka mo tlwaela? Gape bothata bjo bongwe ke gore ke rragwe, ke ra yena Lefagwana.	
NAMELE:	Ga e tshwenye yeo. Re tla bolela le mogwera wa gagwe Mohwiti gonabjale ge a boa kopanong. Re tla ba ra mo loba ka kgomo ya kanapa gore a yo arogana le Thedimogane ge ba kwane.	15
THEEPE:	O boletše monkane, ke a go leboga. A re no emela Mohwiti gore re tle re mo kgopele. Ke sa realo thaka, ke sa na le ye nngwe taba.	
NAMELE:	Tia di lle.	
THEEPE:	Gape barutwana ba re ga re ba rute. Re tšwa bjang gona moo?	20
NAMELE:	Sa rena ke go se robale lehono Labobedi. Re swanetše go dira maitokišetšo a go loka, a go tlala wa go kgotsofatša ...	

[Letl. 32–33]

- 3.1.1 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa KHOLOMONG YA B gomme o e nyalantšhe le leina go KHOLOMO YA A. Ngwala fela tlhaka (A–E).

KHOLOMO YA A		KHOLOMO YA B	
1.	Theepe	A	tatago Tlhakolane
2.	Namele	B	mmago Lefagwana
3.	Hubela	C	tatago Namele
4.	Lehlanye	D	mošomimmogo wa Theepe
		E	monna wa Lefagwana

(4 x 1)

(4)

- 3.1.2 Ka dintlha TŠE THARO efa semelo sa malome wa mmago Lefagwana go ya ka polelo ya Namele. (3)
- 3.1.3 Molwantšwa ke mogale/mogaleadi yoo ditiragalo tša sengwalo di dikologago godimo ga gagwe.
Na molwantšhwa wa papadi ye ke mang? (1)
- 3.1.4 Tikologo ya setsopolwa se ke ya mohuta mang? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- 3.1.5 Papadi/Terama e theilwe godimo ga poledišano. Efa mehola ye meraro ya poledišano. (3)
- 3.1.6 Polelo ya Namele le Theepe ya 1 e tšweletša molaetša ofe?
Fahlela ka ntlha E TEE. (2)
- 3.1.7 Maikutlo a gago ke afe mabapi le barutiši bao ba sa dirego mošomo wa bona? Fahlela karabo ya gago. (2)

LE**3.2 SETSOPOLWA SA F**

MONAWA:	Nako e batametše ya go ya go rapela. Bjale re balele lona re kwe ge o ngwadile dilo ka moka pele o re fa lona.	
NAMELE:	(O a le bala, gomme o a bolela) Ke ngwadile, tšohle. A ke re le le kwele?	
TLHAKOLANE:	Mola wa ngwalago ka meetse, dintlwana tša boširelo le palomoka ya tšhelete ya meago yeo e sa šomego selo mo sekolong, o nepile. Bjale le išwa ke mang go hlogo ya sekolo?	5
MONAWA:	O seke wa itira setlatla monna. O a tseba gore tlhompho ya rena go batho ba bagolo ke motheo wa setho le setšo sa rena. Rena ga se ra swanela go hlwa re boaboa ofising ya hlogo re le bana.	10
TLHAKOLANE:	Oo! Ke a go kwa. Mokgwa go sa le botagwanyana mo go nna. Re tla roma yena yo mogolo wa rena, Namele ka ge a bile e le moditi wa mphato wa rena, gape e le monna wa kwešišo le lerato le mafolofolo go tša tšwelopele.	15
MONAWA:	O be o dira ka boomo moisa tena, hleng o beile ditaba senna? Ke a leboga.	
NAMELE:	Aowa, se direng bjalo hle. Le ra gore hlogo ya sekolo le maloko a komiti ya sekolo le ba Kgoro ya Thuto ba tla ntšea bjang?	20
TLHAKOLANE:	O a tseba, o boditšwe semmušo re le gona ka moka barutwana gore o tla ba mmaditsela wa rena go balaodi ba sekolo gore ditaba di se hlakahlakane. O tlamegile. Re tla ema nago.	25
MONAWA:	Nna ga ke bone Namele a gana. O no makala fela ka ge a sa ka a e gopola pele. A ka se re lahle.	

[Letl.72–73]

- 3.2.1 Tsopola dinyakwa TŠE THARO tšeo di tšweleditšwego ka gare ga lengwalo go tšwa setsopolweng se. (3)
- 3.2.2 Tšweletša dintlha TŠE THARO tšeo di bontšhago gore Tlhakolane o gegea Namele. (3)
- 3.2.3 Tsopola polelo ya Tlhakolane ya go laetša gore Namele ke moetapele wa sehlopa sa bona. (1)
- 3.2.4 Na moya wo o fokago mo setsopolweng se ke wa mohuta mang? Fahlela. (2)
- 3.2.5 Papadi e ka se bapalege ntle le ditšhupasefala. Ka dintlha TŠE THARO efa mehola ya ditšhupasefala. (3)
- 3.2.6 Laetša mantšu ao a laetšago tše di latelago go tšwa setsopolweng se.
- (a) Lešilo (1)
- (b) Swanetše (1)
- 3.2.7 Hlaloša ka fao leina la puku ye le nyalelanago le diteng ka gona. (1)
- 3.2.8 Ponelopele ke seo mmadi a akanyago gore se ka tla sa direga kua pele.
Ka dintlha TŠE THARO akanya ponelopele ye o bago le yona mabapi le baruriši ba go swana le Namele ba go ikgweranya le bana ba sekolo. (2)

[35]

POTŠIŠO YA 4: GA LE BATSWADI BA SELO – Phillip Mothupi

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

4.1 SETSOPOLWA SA G

PULANE:	(<i>O bolela a nnoši</i>) Ke ipotšiša gore na tate ge a sa reke sešebo, o ra gore re tlo šeba ka ditamati tše fela? (<i>Ka go tshwenyega</i>) O a tseba bophelwana bja ka mo gae ga ke sa bo kwešiša, bjale gona. Ka mo o amogile le mma karata ya go nkgolela kua SASSA. Mma le yena o ka re o ješitšwe, o a tseba. A o reng a sa no tlo ... (<i>Lebati le a bulega go tseba Setongwane</i>)	5
SETONGWANE:	A o apeile eng ka gore nna ke swerwe ke ya maditšhelane, Pulane?	
PULANE:	(<i>Ka boleta</i>) Ke apeile bogobe le ditamati Tate.	10
SETONGWANE:	A o tsenwa ke bogafa ngwanenyana tena? O nagana gore nna nka ja bogobe ka ditamati ge o ntebeletše?	
PULANE:	Ga go na sešebo se sengwe, tate. Setšidifatši se se ga se na selo ka gare.	
SETONGWANE:	E le gore yola mmago yena o šomelang ka gore nkabe re sa hloke sešebo ka mo gae?	15
PULANE:	A ke re se se fedilego se rekilwe ke yena tate. Le gona ge nkabe o se wa mo amoga karata ya ka ya mogolo nkabe a tlo kgona go reka sešebo.	
SETONGWANE:	(<i>O šikinya hlogo</i>) O bolela ditšiebadimo bjale. O nagana gore le ka no dula ka mo ga ka mahala?	20
PULANE:	Kgane re swanetše go lefela ge re dula mo?	
SETONGWANE:	Tlogela go gadika ditamati tše tša gago o ye o hlokomele batho ...	

[Letl. 19–20]

- 4.1.1 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa KHOLOMONG YA B gomme o e nyalantšhe le leina go KHOLOMO YA A. Ngwala fela tlhaka (A–E).

KHOLOMO YA A		KHOLOMO YA B	
1.	Pulane	A	... o hloriša ngwana wa gagwe.
2.	Setongwane	B	... o katile Pulane.
3.	Nkareng	C	... o hlohleeditše mmago Pulane go ya maphodiseng.
4.	Mahlodi	D	... o bethilwe ke monna wa gagwe.
		E	... o nagana go tšhaba ka gae.

(4 x 1)

(4)

- 4.1.2 Efa dikgopolokgolo tša polelonoši ya Pulane ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 4.1.3 Ke tokelo efe ya Pulane yeo Setongwane a e gatakago. Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- 4.1.4 Polelo ya Setongwane ya mafelelo e mo tšweletša e le motho wa mohuta mang? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 4.1.5 Dipolelo tše di latelago di ra go reng go ya ka setsopolwa se?
(a) Mma le yena o ka re o ješitšwe. (1)
(b) O bolela ditšiebadimo. (1)
- 4.1.6 O nagana gore ke eng seo se hlohleeditšego Setongwane go tšea karata ya Pulane? Tšweletša dintlha TŠE PEDI. (2)
- 4.1.7 Maikutlo a gago ke afe ka polelo ya Setongwane ya gore Pulane le mmagwe ba ka se dule mahala lapeng la gagwe. Fahlela karabo ya gago. (2)

LE**4.2 SETSOPOLWA SA H**

SETONGWANE:	(O <i>hlakahlakane</i>) Aowa bjale gona, Nkareng, kgane Pulane le Phakuphaku yola wa lena ba reng ba sa fetše ka kua moraleng? Kgane ba tloga ba bolela ditaba tša mohuta mang tša go se fele?	
NKARENG:	(O <i>tšhogile</i>) Le nna ga ke tsebe Setongwane. Gape ke kgale ba itswaleletše ka kua.	5
MAHLODI:	Ke mokgwa wa maphodisa ge le sa ba tsebe, batho bešo. Ge ba bula molato ba botšiša se le sela gore ba kgone go ngwala <i>setatamente</i> sa kwešišego.	
SETONGWANE:	Le wena Nkareng o dirile phošo ka go ya kua maphodiseng.	10
NKARENG:	Ke dirile phošo ya eng mola ke nyaka go phološa ngwanake? Ke gore ke nnete lefotwana e sego la gago o hloba le gaela eye?	
SETONGWANE:	Bona bjale gore re letile thojana bjang? Ge nkabe o nkwele ge ke re o se ye maphodiseng, tše ka moka nkabe di se gona.	15
NKARENG:	Re be re tlo dula le taba ye go fihlela neng? Afa o a lemoga gore taba ye ya gago le Phafana e gobaditše nna le Pulane moyeng?	
SETONGWANE:	Ga ke gane, Nkareng, eupša ke tshwenywa le ke taba ya gore re ilo tšea tšhelete ya go bušetša Phafana kae?	20
NKARENG:	Aowa Setongwane, sa re: 're ilo' e re wena o ilo e tšea kae?	
SETONGWANE:	A o lebetše gore re e jele ka moka, ke ra le yena yola Pulane?	
NKARENG:	Nna Phafana ga se a mpha tšhelete ...,	25

[Letl.73–74]

- 4.2.1 Tsopola dilo TŠE THARO tšeo di bontšhago gore tikologo ya setsopolwa se ke ya sebjalebjale. (3)
- 4.2.2 Efa tswalano ya baanegwa ba ba latelago:
- (a) Nkareng le Setongwane (1)
  - (b) Mahlodi le Nkareng (1)
  - (c) Pulane le Nkareng (1)
- 4.2.3 Tsopola seema seo se tšweletšago gore ngwana ge e se wa gago ga o mo kwele bohloko. (1)
- 4.2.4 Papadi e ka se bapalege ntle le ditšhupasefala. Ka dintlha TŠE THARO efa mehola ya ditšhupasefala. (3)
- 4.2.5 Ke thulano ya mohuta mang yeo e tšwelelago setsopolweng se? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 4.2.6 Go ya ka tsebo ya gago ya papadi ye, Setongwane o swaretšwe melato efe? Tšweletša dintlha TŠE PEDI. (2)
- 4.2.7 Go diregile eng ka Pulane ka morago ga go tšeišwa setatamente ke Phakuphaku? (1)
- 4.2.8 Polelo ya Nkareng yeo e latelago e tšweletša moya wa mohuta mang? Fahlela karabo ya gago.
- 'Afa o a lemoga gore taba ye ya gago le Phafana e gobaditše nna le Pulane moyeng?' (2)

[35]**PALOMOKA YA KAROLO YA B: 35**

KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA**POTŠIŠO YA 5: KHUPAMARAMA – Mamphoku Mamabolo****5.1 'MOHLOMONGWE KE TLHABOLOGO' – RJL Rafapa****SETSOPOLWA SA I**

Batho mola ba re go se di biletše motho bjalo ke go di bona ge e se tša selo, ba tlabja ke ge di goletše godimo moo go sego godimo gwa go go feta. Tšatšing le lengwe e le ka matseno a dipudi batho ba bona ngwetši yela ya Ekwang e rwele morwalo wa thaba e gomela gagabo, moo go sa šitego gore ge a se a rakwa o ngadile. Mogatša ngwetši, yoo a mo ntšhitšego ka lesoro ka lepara, ya ba yena kutollo ya gore o rakilwe. Ekwang yoo a ba šetšego morago a rapela morwa gore a se ba tsentšhe mahlo a batho ka tsela yeo, a lemoša batho gore o lekile go tima mollo eupša a šitwa.	5
Eitše ge Moswananoši a tla tsena moo lesorong ka moragonyana a goma banneng ebile a bolela a nnoši go hlatsela gore o kgopetše kudu, batho ba motse ba se šitwe go nyepolla gore mošemane o šetše a bofela ngwetši mola rragwe a sa tšwele. Bjale lehono šemo, le kgwedi ga se ya feta mošemane šo o šetše a tlile ka ga Tibang ka kgopelo ye kgolo yeo e mo tlamago go di kgobokeletša banna.	10
Banna ba mmoto wa boTibang ba go rerišana naye ba nepa ka gore morwa wa mogolwagwe yoo a sego a phoša ka go mo amogela le go mo fa ngwako wa boroko ...	15

[Letl. 44–45]

5.1.1 Efa tswalano ya baanegwa ba ba latelago:

- (a) Ekwang le Moswananoši (1)
- (b) Moswananoši le Tibang (1)
- (c) Melita le Ekwang (1)

5.1.2 Tsopola sekapolelo sa pheteletšo seo se šomišitšwego lefokong LA BOBEDI. (1)

5.1.3 Hwetša polelo yeo e laetšago tše di latelago go tšwa setsopolweng se:

- (a) ... a se ba segiše ka batho. (1)
- (b) ... o tliša khutšo/o namola ntwā. (1)

5.1.4 Ke ka lebaka la eng ngwetši e ile ya gomela gagabo yona? (1)

- 5.1.5 Moya wo o fokago setsopolweng se ke wa mohuta mang? Thekga ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- 5.1.6 Ke eng seo re ithutago sona go tšwa lefokong le le latelago:
'Mogatša ngwetši, yoo a mo ntšhitšego ka lesoro ka lepara, ya ba yena kutollo ya gore o rakilwe.' (2)
- 5.1.7 Go ya ka tsebo ya gago ya kanegelokopana ye, ahlaahla mafetšo a yona ka dintlha TŠE PEDI go ya ka dikokwane tša kanegelokopana. (2)
- 5.1.8 Re alele maikutlo a gago morago ga go bala setsopolwa se. Fahlela. (2)
- 5.1.9 Ka dintlha TŠE PEDI tšweletša ponelopele ya gago mabapi le morwa wa Ekwang go ya ka setsopolwa se. (2)

LE

5.2 'O MO TŠHABE PARAPARA' – Mamphoku Mamabolo

SETSOPOLWA SA J

Kgoši Mafoša o phatlaladitše kgoro gwa tšwewa ka magoro. Mebileng bangwe ba lla ka kgatelelo le kgethologanyo ya rragobona, ba bangwe ba re o dira gabotse ka gore mohuta wola wa ga Maziri ga o nyakege bathong. Bommaleleme ba botšišitše gore na Mampara a ka napa a loba pholo ka baka la go bolela leina la Khazoro? Bafetodi ba re kgoši o mo laile ka gore ba gabo ba sa laega ka baka la go tshela mollwane wa bagologolo. 5

Mampara o bušitše a tsogelela kgoši ka diphokana. O sa lla sona sela sa maabane le maloba. Ba botšišane matsogo gwa hloka molato wa poo. Mahlatši a napa a thoma tša maloba.

'Morenaka, bošego ga ke sa šwanya le leihlo le tee. Badimo bešo ba ntsogetše maatla.' 10

'O tlile ka dife lehono ge o no thoma ka go mpalabalela?'

'Ke sa nyaka pholo ya ka, Kgoši ya ka. Pholo yela e be e le ya thokgola, bjale badimo ba a nkomanya ba re ke rekišeditše mang mokgalabje wa lešaka. Ntamolele hle, Mmapalekokotla!' O ile a thoma le go sekhumola mokgalabje wa batho. 15

'Ge o re yela o šupa gore e sa phela goba e bolailwe?'

'A ke re le a tseba gore mokgalabje Sethekhu o e bolaile le bašomedi ba gagwe?'

'Ekwa gore o reng? O re e bolailwe, eupša o re o sa e nyaka.' 20

[Letl. 204–205]

- 5.2.1 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa KHOLOMONG YA B gomme o e nyalantšhe le leina go KHOLOMO YA A. Ngwala fela tlhaka. (A–E)

KHOLOMO YA A		KHOLOMO YA B	
1.	Mampara	A	... monna wa go ikhumiša ka dikgomo tša batho.
2.	Sethekhu	B	... monna wa go šireletša basenyi.
3.	Khazoro	C	... morwa wa Sethekhu.
4.	Kgoši Mafoša	D	... monna wa go tshwenywa ke badimo.
		E	... ke hlatse ya bohodu bjoo bo dirilwego.

(4 x 1) (4)

- 5.2.2 Tsopola lefoko leo le bontšhago kgethologanyo setsopolweng se. (1)
- 5.2.3 Tikologo ya setsopolwa se ke ya segologolo. Efa mehlala YE MEBEDI go tšwa setsopolweng se. (2)
- 5.2.4 Hlogo ya kanegelokopana e swanetše go nyalelana le diteng tša yona. Laetša nnete ya se o lebeletše kanegelokopana ye ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 5.2.5 Ka dintlha TŠE THARO bontšha tema yeo e kgathwago ke moanegi kanegelokopaneng ya ka godimo. (3)
- 5.2.6 Laetša matseno a kanegelokopana ye ka dintlha TŠE PEDI go ya ka dinyakwa tša kanegelokopana. (2)
- 5.2.7 Lentšu le 'Morenaka' go tšwa setsopolweng se le tšweletša semelo se fe sa mmoledi? (1)
- 5.2.8 Ge o be o le mongkgomo o be o ka dira eng ka seemo se? Thekga karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: THETO**DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA – Prof. DM Kgobe****POTŠIŠO YA 6**

Araba dipotšišo KA MOKA.

6.1 Bala sereto sa ka tlase gomme o arabe dipotšišo tša go se latela.

GO POKOLO – OK Matsepe

- 1 Go go makala go fetiša nka se ke,
- 2 Gore sefapano o se belegetše eng.
- 3 Na se lebetšwe go wena e seng
- 4 Neng ka ntle ga letšatši lela ke se seke?
- 5 O dungwa ke nna, maaka ga a botse,
- 6 Ka sona o tla tsena le nna ke a bona.
- 7 A ke go amogetše, le nna o tla mpona,
- 8 Go Mo khunamela go nkweša bose.
- 9 Magetleng le nna a ke se rwale,
- 10 Kgopolong ke be yo ke hlatswegilego.
- 11 E sego gore go go tsebafele ke se ke se dirilego.
- 12 A ke sepedišane le wena ke be wa gago o nthwale.
- 13 O phate ya Yomogolo,
- 14 A ke go rete ka bjago bogolo.

[Letl.41]

- 6.1.1 Akaretša sereto sa ka godimo ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 6.1.2 Ngwala mehlala YE MEBEDI ya kelelothallo mo go kwatreine ya 1. (2)
- 6.1.3 Bontšha morumokwano woo o bonalago mothalothetong wa 5–8 go tšwa seretong se. Fahlela ka mehlala YE MEBEDI. (2)
- 6.1.4 Ke lentšu lefe leo le emetšego Modimo mothalothetong wa 8? (1)
- 6.1.5 Kgetha karabo ya maleba o be o fahlele karabo ya gago. Sereto sa ka godimo ke:
  - A Thetotumišo
  - B Thetonyefolo
  - C Sonete
  - D Thetosello (2)
- 6.1.6 Ke thekniki efe yeo e dirišitšwego mothalothetong wa 4? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 6.1.7 Laetša sešura mothalothetong wa 7 o be o bolele mohola wa sona. (3)
- 6.1.8 Laetša ka moo tshwantšho le tirišo di šomišitšwego ka gona seretong se. (2)
- 6.1.9 Ka dintlha TŠE PEDI ahlaahla molaetša wa sereto se. (2)

LE

6.2 Bala sereto sa ka tlase gomme o arabe dipotšišo tša go se latela.

RE MADIMABE BJANG! – OK Matsepe

- 1 Ra belega a tloga,
2 Mohlatlami le yena a re amoga-
3 Mmagobanake, tlogela go riboga.
- 4 Tše kae dihlogo ke tše di fihlilwego
5 Mola a bogadi maina o a filwego?
6 Tswala ya rena ke ye e fahlilwego.
- 7 Go nkalela itesetše o lekile,
8 Mafotwana ga a ntshe go padile;
9 Mebele ya rena e bile e lapile.
- 10 E lego re šetšwe ke mang morago,
11 Yoo ka tulamešidi a re rothothago?
12 Tefo go e nyaka a e be se a se dirago!
- 13 Le homoletše eng, lena badimo,'
14 Ge le sa mmege le batametše legodimo?
15 Sa ka sello se fihlišeng go Modimo.
- 16 Ge le sa rate, le gona lesetšang,
17 Nna ga go sa le se se mmakatšang,
18 Ke tla ba yo ke ikhomoletšeng.
- 19 Didimo go le hlabela nka se hlwe,
20 Go nkholela selo ga le hlwe,
21 Gobane ya ka peu le re e lahlwe.
- 22 A lena maina ke tla a reela mang,
23 Go tseba lena le mang le mang
24 Go ba segagaborena e sego sa ga bomang?
- 25 Seji sa lapa la ka ritaganya Mong waka,
26 O tla khunamela ke ba mang mmogo le ba ka
27 Ge ka la mongangapane go tswaletšwe la ka?

[Letl.43–44]

- 6.2.1 Ka dintlha TŠE THARO, efa sebopego sa ka ntle sa sereto se. (3)
- 6.2.2 Tsopola mohlala wa sekapolelo se se šomišitšwego TEMATHETONG YA 2 o be o bolele gore ke sa mohuta mang. (2)
- 6.2.3 Hwetša kgopolo yeo e tšwelelago TEMATHETONG YA 4 ka dintlha TŠE PEDI. (2)

- 6.2.4 Hlaloša mebolelwana ye e latelago bjalo ka ge e dirišitšwe seretong se:
- (a) Tswala ya rena ke ye e fahlilwego. (1)
  - (b) Mafotwana ga a ntshe go padile; (1)
  - (c) Mebele ya rena ebile e lapile. (1)
- 6.2.5 Kgetha karabo ya maleba lefokong le le latelago: Moreti ke (monna/mosadi) seretong se. Fahlela ka ntlha E TEE. (2)
- 6.2.6 Laetša mehola YE MEBEDI ya leswao la thaladi/tlami (-) MOTHALOTHETONG WA 2. (2)
- 6.2.7 Maikutlo a gago ke afe mabapi le diteng tša sereto se? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)

PALOMOKA YA KAROLO YA D: 35
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70